การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืน

วิชัย ล้ำสุทธิ*

การพัฒนาและการขยายตัวของอุตสาหกรรมภายใต้แผนพัฒนาที่เรียกว่า "โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor)" หรือเรียกย่อ ๆ ว่า "EEC" ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Seaboard) โดยรัฐบาลกำหนดให้พื้นที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ในการเริ่มต้นโครงการด้วยการตั้งนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบังขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2525 เพื่อรองรับอุตสาหกรรมเบา เช่น การประกอบชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์และพลาสติก เป็นต้น ส่วนพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ถูกกำหนดให้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมหนัก เช่น ประเภทปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็ก โลหะ โรงกลั่นน้ำมัน และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เมื่อปี พ.ศ 2528 เริ่มก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และท่าเรือมาบตาพุด ซึ่งดำเนินกิจการมากว่า 30 ปี ที่ผ่านมา

---

*ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

การพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกนำความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเกินกว่าการพัฒนาในภาคอื่น ๆ แต่ความเจริญที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ประสบปัญหาการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบด้านสุขภาพ ด้านอากาศ ด้านมลพิษ ส่งผลให้เกิดการเรียกร้องจากประชาชนในพื้นที่ให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว แม้ว่าจะมีมาตรการความปลอดภัยตามที่กฎหมายกำหนด แต่ปรากฏว่าโรงงานอุตสาหกรรมไม่ได้เคร่งครัดความปลอดภัยหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะเดียวกันรัฐก็ไม่มีมาตราการควบคุมโรงงานอย่างจริงจังส่งผลเสียหายอย่างรุนแรงจึงทำให้เกิดข้อเรียกร้องของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ล้วนเกิดจากการขาดจิตใต้สำนึกของผู้ประกอบการ ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้ 1) การอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมกับชุมชนอะไรคือปัจจัยที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างได้ประโยชน์ทั้งคู่ 2) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมแบบบังหน้า อะไรคือปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการมีความสำนึกในการรับผิดชอบอย่างจริงใจ และ 3) ธุรกิจหวังเพียงกอบโกยแต่ผลประโยชน์ อะไรคือปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการนึกถึงความสมดุลระหว่างธุรกิจกับสังคม ทำให้เกิดภาพสะท้อนให้เห็นว่าถ้าสังคมอยู่ไม่ได้องค์กรธุรกิจก็อยู่ไม่ได้เช่นกันทำให้เกิดกระแสความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) เป็นกิจกรรมเพื่อสังคมหลายรูปแบบที่จะช่วยแก้ปัญหาในภาพรวมและสร้างสมดุล ดังนั้นบริษัทที่สร้างกิจกรรมเพื่อสังคมทั้งหลายก็เริ่มดำเนินการ แต่ปรากฏว่าบริษัทดังกล่าวจะสร้างกิจกรรมเพื่อสังคมก็ต่อเมื่อปัญหาเกิดขึ้น แล้วจึงตามแก้ปัญหา ด้วยเหตุนี้ ชุมชนทุกชุมชนจึงไม่ไว้วางใจ คงต้องเฝ้าระวังเพื่อให้ CSR ไม่ใช่เพียงแค่กิจกรรมประชาสัมพันธ์ แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ดังนั้น โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จะต้องไม่ทำกิจกรรม CSR เพียงอย่างเดียว แต่ควรบูรณาการแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมด้วย เพื่อให้เกิดหลักธรรมในการเกื้อกูลซึ่งกันและกันรวมถึงการใช้หลักธรรมาภิบาลหรือการเป็นคนสมบูรณ์แบบที่จะนำชุมชนและสังคมไปสู่สันติสุขและสวัสดี ตามหลักสับปุริธรรม 7 ซึ่งเป็นธรรมของคนดีคือการรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคลที่เหมาะสม ทำให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนั้น การรู้จักชุมชน รู้จักท้องถิ่น การอันควรประพฤติตัวในที่ชุมชนรู้ระเบียบวินัยประเพณีวัฒนธรรม ทำให้ประพฤติตัวถูกหลักนิติธรรม คุณธรรม จริยธรรม ของท้องถิ่นนั้น รู้จักบุคคล รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล เป็นการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุขและเกิดสัมฤทธิ์ผล ทำให้เกิดความไว้วางใจของชุมชน ในท้องถิ่นที่มีต่อภาคอุตสาหกรรม สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่าปัญหาต่าง ๆ ต้องใช้เวลาและสติปัญญาในการแก้ไข ทำให้เกิดความไว้วางใจของภาคประชาชน ถ้าเราสามารถพัฒนามนุษย์ให้ดี โดยนำแนวพุทธมาพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติ การดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นตลอดจนไม่ทำร้ายสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เพราะจะทำให้มนุษย์เกิดปัญญา มีคุณธรรม ที่จะมองสรรพสิ่งบนโลกแบบองค์รวม และมีดุลยภาพ สามารถปรับวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ และมีเหตุผลตามสภาพปัจจัยที่มีอย่างจำกัด การดำเนินชีวิตร่วมกับสังคมรอบข้างด้วยความเมตตาและความเป็นธรรม

ซึ่งสังคมไทยนั้นได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรมคำสั่งสอนในพุทธศาสนามายาวนาน ดังนั้น การใช้หลักธรรมในทางพุทธศาสนาจึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่อยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา โดยมุ่งหวังให้เกิดการสร้างจิตสำนึกของภาคอุตสาหกรรมต่อการดำเนินกิจการที่มีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันมีความตระหนักและเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจอุตสาหกรรมกับชุมชนและสังคม โดยผ่านมิติด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านการดำเนินกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคม และด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืน

การสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืนระหว่างอุตสาหกรรมกับชุมชนที่ได้จากการพัฒนา พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคม การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืน ด้วยการใช้หลักของการสงเคราะห์ผู้อื่น (สังคหวัตถุ 4) หลักธรรมของการอยู่ร่วมกัน (สาราณียธรรม 6) และใช้หลักธรรมในการเป็นคนดี (สัปปุริสธรรม 7) โดยหลักธรรมของการสงเคราะห์ผู้อื่น เป็นหลักธรรมที่เป็นการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น โดยมีการประพฤติโอบอ้อมอารี ว่าที่ไพเราะ สงเคราะห์ประชา ปางต้นเสมอด้วยดีเป็นธรรมเมตตามหานิยมอันแท้จริง หลักธรรมของการอยู่ร่วมกันเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกกันทำเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันทำให้เกิดความสามัคคีการอยู่ร่วมกันที่ผู้บริหารปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันจะนำมาซึ่งความสุข คำสันติ ความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้า หลักธรรมในการเป็นคนดีเป็นหลักธรรมที่ทำให้สัตบุรุษเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ จุดมุ่งหมาย มีความชัดเจน มีความเน่าแน่มุ่งมั่น ที่จะไปให้ถึงจุดหมายรู้ว่าตนเองคือใคร มีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติความพร้อม มีความฉลาดปัญญาอย่างไร รู้จักความพอดี รู้จักเวลาว่าเวลาไหนจะทำอะไรอย่างไรจึงจะเหมาะสม รู้จักสังคมและประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไรมีปัญหาอะไร มีความต้องการคุณจะช่วยเหลือเขาอย่างไร รู้จักคนที่มาร่วมงาน ร่วมกัน ร่วมไปด้วยกันเพื่อปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ทั้งหมดนี้เป็นธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลซึ่งรวมถึงพลเมืองบรรษัทให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบหรือวิธีการในการดำเนินกิจกรรม CSR ขององค์กร โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ที่มีอุปนิสัยในการสงเคราะห์เกื้อกูลเป็นพื้นฐาน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต) ได้อธิบายว่าสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ประกอบด้วย ทาน หมายถึงการให้ การมีน้ำใจ การเผื่อแผ่ ปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานไม่หยาบกระด้าง ผู้สื่อสารมีความสร้างสรรค์ อัตถจริยา หมายถึง การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และเป็นประโยชน์ต่อสังคม สมานัตตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงาน คือ การวางตนเหมาะสม สม่ำเสมอต่อผู้ร่วมงานมีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือไม่ทอดทิ้ง ด้านหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันประกอบด้วยเมตตา กายกรรม ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แรงกริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง เมตตาวจีกรรม สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้า และลับหลัง เมตตามโนกรรม ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส สาธารณโภคี เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมก็แบ่งปันกัน แม้เป็นของเล็กน้อยไม่หวงไว้ผู้เดียว มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ศีลสมาธิปัญญาตา

เป็นศีลบริสุทธิ์เสมอกัน มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นผู้น่ารักของหมู่คณะ ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น หรือจะจัดปัญหาด้านหลักธรรมการเป็นคนดีหรือสัปปุริสธรรม 7

ธัมมัญญุตา รู้หลักการเมื่อดำรงตำแหน่งในฐานะหรือจะทำอะไรก็ต้องตาม ยืนอยู่บนหลักการ อัตถัญญุตา รู้จุดมุ่งหมาย จะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะให้ไปให้ถึงจุดหมาย แม้จะมีอะไรมากระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว อัตตัญญุตา รู้ว่าตัวเองเป็นใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติมีความพร้อมมีความถนัดสติปัญญาความสามารถอย่างไร ใช้กำลังแค่ไหนมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไรทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตนเองให้มีคุณสมบัติตามความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป มัตตัญญุตา รู้ประมาณ คือรู้จักความพอดี รู้ขอบเขตความเหมาะสม จึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง กาลัญญุตา รู้จักเวลา รู้ระยะทางว่าปริมาณความเหมาะ ว่าเรื่องนี้จะลงมือเวลาไหนจะทำอะไรอย่างไรจึงจะเหมาะสม ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไรมีปัญหาอะไร ถ้าจะช่วยเหลือเขาต้องรู้ปัญหา รู้ความต้องการของเขาเพื่อตอบสนองความต้องการได้ ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคลโดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานรวมไปด้วยกัน คนเราที่แตกต่างกันเฉพาะตัวเพื่อปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนสามารถไว้การให้ความช่วยเหลือ ได้ตรงตามความต้องการและความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมปฏิบัติการอยู่ในปัจจุบันมีการนำแนวทางมาจากต่างประเทศ ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย อีกทั้งทุกกิจกรรมเป็นเพียงการให้สิ่งของหรือเงินทองตามตามกัน หรืออีกนัยยะหนึ่งคือกิจกรรมต่าง ๆ นั้นแสดงออกมาเพื่อรักษาภาพลักษณ์ขององค์กรหรือต้องการผลตอบแทนจากสังคมซึ่งไม่ได้เป็นการกระทำที่ออกมาจากใจ หรือจิตสำนึกของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโดยแท้จริง จึงไม่สามารถสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืนได้โดยตรง แต่ถ้าการดำเนินกิจกรรมโดยมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมของการอยู่ร่วมกันและหลักธรรมการเป็นคนดีร่วมด้วยแล้วจะสามารถสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืนได้

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมควรพัฒนานโยบายการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ควรคำนึงถึงหลักธรรมการเป็นคนดีเป็นอันดับแรก การดำเนินธุรกิจโดยยึดหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัดและเป็นผู้ใช้เหตุผล และประสบการณ์ในการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน และหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหาซ้ำซ้อน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมควรพัฒนาการดำเนินการกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ควรคำนึงถึงหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้อื่นโดยการปฏิบัติต่อชุมชนด้วยความเสมอภาคไม่ช่วยสร้างอาชีพ แค่คนในชุมชนเพื่อสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมควรพัฒนานโยบายการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่ควรคำนึงถึงหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของชุมชน ไม่สร้างความขัดแย้ง และยึดหลักสร้างสรรค์แต่สิ่งที่ดีงาม ปฏิบัติต่อกันด้วยความเหมาะสม ซื่อตรง เพื่อสร้างความสบายใจในการอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างสังคมอุดมสุขอย่างยั่งยืนต่อไป